

Onderhoud in de duinen van Kennemerland-Zuid

Tekst: Jos Lap

We doen het graag, wandelen of fietsen door een gevarieerd duinlandschap. Natte en droge duinvalleien, duinbos, struwelen, glooiend open landschap met afwisselend zandverstuivingen en lage begroeiing. Je staat er niet zo snel bij stil, maar deze heerlijke variatie zou er al snel niet meer zijn als de terreineigenaren het duin niet zouden 'onderhouden'. Neerslag van stikstofverbindingen is een van de bedreigingen voor deze variatie in de duinen.

Kleinschalig mozaïekbeheer bestaat onder meer uit het verwijderen van bomen en graven van kleine stuifkuilen.
Foto's: Joost Bouwmeester

Bloeiend ruw vergeet-me-nietje, kandelaartjes, vroegeling, zandhoornbloem, klein tasjeskruid, lathyruswikke, duinvioletje. Zandloopkever, wilde bijen, graafwespen, zandbijen. Waternetecoloog Luc Geelen en DUIN-fotograaf Joost Bouwmeester weten de soorten in rap tempo te vinden. Het is half april, een zonnige dag. De zanderige, schrale hellingen van het Vinkenveld in de Amsterdamse

Waterleidingduinen bieden in deze tijd van het jaar een gevarieerd aanbod aan planten en insecten. Je moet er misschien even voor op de knieën, het is allemaal piepklein. Niet zo gek, want deze pioniersplantjes bevinden zich in een soort woestijn. Gortdroog en in de zomer heel snel snoeiheet. 'Grijze duinen' heten deze schrale, droge duingraslandjes officieel. Ons land heeft een van de grootste arealen grijze duinen van alle

EU-landen en volgens de Habitatrichtlijn de opdracht om het habitat in onze Natura 2000-gebieden in stand te houden. En dat is geen eenvoudige opdracht. De bedreigingen zijn groot.

Grijze duinen onder druk

Een van die bedreigingen in de uitstoot van stikstofverbindingen - ammoniak en stikstofoxiden - door de agrarische sector, de industrie en het verkeer. Hoewel de stikstofdepositie

al een aantal jaren afneemt, belanden er in de beschermde natuurgebieden toch te veel extra voedingsstoffen waardoor de vegetatie verandert en kenmerkende planten en dieren dreigen te verdwijnen. Grijze duinen veranderen door de stikstof in 'groene duinen', aaneengesloten grasvelden zonder stuifplekken waar alle oorspronkelijke vegetatie is verdwenen.

Maatregelen

Via PAS-maatregelen (Programma Aanpak Stikstof) wordt geprobeerd de effecten van de neerslag van stikstof in kwetsbare natuurgebieden goeddeels ongedaan te maken of te beperken. Vanaf het najaar wordt dit probleem aangepakt in het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid, van Velsen tot Noordwijk. Onderdeel daarvan zijn de Amsterdamse Waterleidingduinen.

'Natuur weerbaarder maken', noemen ze dat bij Waternet, beheerder van het zuidelijk deel van de duinen van Kennemerland-Zuid.

Met behulp van allerlei beheermaatregelen wordt getracht de verschillende landschapstypen in het duingebied in hun omvang en kwaliteit in stand te houden.

Wie het kaartje 'stikstofbelasting' voor Kennemerland-Zuid onder ogen krijgt, ziet dat er veel werk aan de winkel is. Alleen aan de zeekant is er nauwelijks een probleem. In de rest van het gebied, tot aan de bebouwing, is er sprake van matige of sterke overbelasting van 'mest uit de lucht'.

Luc Geelen: "Het duinlandschap heeft van nature een enorme biodiversiteit. Het is onze opdracht die zoveel mogelijk in stand te houden. Dit doen we onder andere met kleinschalig mozaïekbeheer."

Lathyruswikke is een zeer kleine plant van droge, voedselarme, schaars begroeide zandgrond. Dit familielid van de erwten verdwijnt van zijn groeiplaats zodra het dichtgroeit met hoge grassen en struiken. Ze behoort tot de winterannuellen. Dat zijn eenjarige planten die in het winterhalfjaar ontkiemen, in het voorjaar bloeien en daarna afsterven. De plant overzomert in de vorm van zaden. Het is een overlevingsstrategie om de zinderende hitte op hun groeiplaats te overleven.

Ongewisse toekomst

Of met de PAS-maatregelen het karakter van het duingebied zal blijven zoals het is, is een moeilijk te beantwoorden vraag. De aanpak betreft een periode van drie keer zes jaar. Luc Geelen: "Het precieze effect van sommige maatregelen wordt nog onderzocht. De stikstofneerslag is ook nog niet teruggebracht tot onder het kritische niveau voor de grijze duinen en grote economische ontwikkelingen dienen zich al aan zoals de bouw van de nieuwe zeeluis in IJmuiden en

uitbreiding of intensivering van industriegebieden."

Met deze opmerking wordt de vinger op de zere plek gelegd. Stikstof wordt in PAS wel beperkt maar niet teruggedrongen onder de kritische depositiewaarde. Er bestaat zelfs twijfel of met het huidige pakket maatregelen stikstofemissie nog wel wordt teruggedrongen.

Duinbehoud volgt de ontwikkelingen daarom met grote aandacht.

Jos Lap is redacteur van Duin

Stikstof en PAS

Stikstof (N₂) zit in de lucht - circa 78 procent - en is een onmisbaar element in onze atmosfeer. Een onmisbare voedingsbron ook voor planten. In industrie, landbouw en verkeer wordt ook stikstof geproduceerd en uitgestoten in de vorm van stikstofoxiden (NO_x) en ammoniak (NH₃). Deze stoffen slaan neer (stikstofdepositie) in natuurgebieden en werken als 'mest'. Kwetsbare planten die een voorkeur hebben voor voedselarme grond komen daardoor in het gedrang.

In het Programma Aanpak Stikstof (PAS) werken overheden en maatschappelijke partners samen met de bedoeling de stikstofuitstoot te verminderen, de aangerichte schade in de natuur te herstellen en de natuur robuuster te maken en uiteindelijk daarmee weer nieuwe economische ontwikkelingen mogelijk te maken.

De ecologische herstelmaatregelen worden toegepast in stikstofgevoelige Natura-2000-gebieden, waaronder het duingebied de Amsterdamse Waterleidingduinen dat door Waternet wordt beheerd. Waternet gebruikt voor het herstel van het duingebied verschillende methoden:

- Aanleg en herstel van stuifplekken (10 hectare).
- Spragelen; maaien waarbij je de bovenste strooisellaag meeneemt (2 ha).
- Plaggen (20 ha).